

Ion Roșu Hamzescu (coordonator)

CERCETĂRI DOCTORALE ÎN ECONOMIE
VOLUMUL VII

FACULTATEA DE ECONOMIE ȘI ADMINISTRAREA AFACERILOR
ȘCOALA DOCTORALĂ ÎN ȘTIINȚE SOCIO-UMANE
Domeniul: ECONOMIE. Economie și afaceri internaționale

Ion Roșu Hamzescu
(coordonator)

CERCETĂRI DOCTORALE
ÎN ECONOMIE
VOLUMUL VII

EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2015

CERCETĂRI DOCTORALE ÎN ECONOMIE

Al.I. Cuza, Nr. 13, Craiova, 200585, România

Volumul **Cercetări doctorale în economie** este editat de către Școala Doctorală în Științe Socio-Umane, domeniul **Economie. Economie și afaceri internaționale**, din cadrul Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea din Craiova. Răspunderea pentru conținutul textelor revine autorilor.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof.univ.dr. Ion ROȘU HAMZESCU - Coordonator

Universitatea din Craiova

Prof.univ.dr. Gheorghe PÎRVU

Universitatea din Craiova

Conf.univ.dr. Ramona Costina PÎRVU

Universitatea din Craiova

Copyright © 2015 Universitaria.

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cercetări doctorale în economie / coord.: Gheorghe Pîrvu. –

Craiova : Universitaria, 2012-

vol.

ISBN 978-606-14-0424-7

Vol. 7 / coord.: Ion Roșu Hamzescu. - 2015. - Bibliogr. –

ISBN 978-606-14-0901-3

I. Roșu-Hamzescu, Ion (coord.)

378.046.4:33

Tehnoredactare computerizată: Liviu Ion Ciora

CUVÂNT ÎNAINTE

În etapa actuală, când procesul globalizării economiei mondiale aduce mutații esențiale în toate sferile de activitate, dar, mai cu seamă, în sfera economicului și a comerțului internațional, apar noi probleme de soluționat, a căror complexitate solicită cercetarea economică, în vederea găsirii de noi căi și mijloace, pentru satisfacerea actorilor implicați.

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, iar, în cadrul acesteia, Școala Doctorală în Științe Socio-Umane, în contextul reorganizărilor academice, desfășurate la Universitatea din Craiova, își aduce un aport important în promovarea ideilor economice prin cercetarea doctorală, ceea ce demonstrează implicarea directă a acesteia, care răspunde la problemele economice curente din țară și din străinătate.

Volumul de față, elaborat de către doctoranzii din domeniul Economie și Economie și Afaceri Internaționale abordează o paletă largă de probleme, între care menționăm: impactul economico-social al mobilității brain-drain-ului asupra țărilor de imigrație pe plan mondial; politică în sectorul energetic românesc și european, riscurile privind investițiile străine directe în procesul de internaționalizare a firmei, evaziune fiscală în România de astăzi, cadrul instituțional și financiar al realizării coeziunii economice, sociale și teritoriale în Uniunea Europeană, instrumentul european de vecinătate și colaborare, problemele majore ale eficienței economiei publice, mobilitatea forței de muncă în UE, conceptul și formele investițiilor străine precum și aspectele privind evoluția parteneriatului estic (PAE) de la lansare și până în prezent, viitorul acestui parteneriat.

Acestea sunt doar câteva dintre domeniile de cercetare doctorală, la care se adaugă eforturile doctoranzilor, de a publica cărți și articole în limbi de circulație internațională, în reviste și la edituri recunoscute pe plan internațional, prin care se asigură valorificarea și promovarea rezultatelor cercetării derulate de către doctoranzi.

Volumul de față constituie o reușită, întrucât acesta ține de aspectele teoretice și practice ale cercetărilor economice prin doctorat și, mai mult, implică doctoranzii în activități de cercetare, ceea ce le permite să-și pună în valoare creativitatea, să evidențieze impactul noului în cercetare și obținerea de performanțe.

Prof.univ.dr. Ion Roșu Hamzescu

Impactul economico-social al mobilității brain-drain-ului asupra țărilor de imigrație pe plan mondial

Prof. univ. dr. Ion Roșu Hamzescu
Prof. univ. dr. Gheorghe Pîrvu

Abstract

Globalizarea a indus și impus noi mișcări în spațiul internațional, iar printre cele mai importante se numără mișcarea relativ liberă a oamenilor, bunurilor și capitalului. Efectele economice ale comerțului internațional și ale fluxurilor de capital au fost măsurate, analizate și pot fi bine precizate, în timp ce efectul net al migrației cu înaltă calificare a fost mult mai puțin studiat și înțeles, chiar dacă fluxurile migraționiste au apărut cu mult înaintea fluxurilor de bunuri și capital.

În ultimii ani, migrația forței de muncă cu înaltă calificare în țările de imigrație a devenit subiect de dezbatere publică și de analiză economică, iar astăzi reprezintă unul dintre cuvintele cheie pentru antreprenorii vizionari și pentru factorii decizionali. Consecințele migrației pot fi de natură economică, socială și psihologică, ea afectând atât migranții, cât și nativii. În acest subcapitol aspectele economice primează.

Cuvinte cheie: mobilitate internațională, brain-drain, îmbătrânirea populației, calificare

Din literatura de specialitate se desprinde clar ideea că migrația poate fi benefică pentru toate părțile implicate, indiferent că este vorba de țările emitente, țările receptoare sau migranții însăși. Nu poate fi negată existența câștigătorilor și a perdanzilor procesului, însă efectul global net este pozitiv.

Unii autori argumentează faptul că mobilitatea internațională a forței de muncă trebuie să fie deplină, astfel încât să poată fi obținute avantaje asemănătoare comerțului internațional.

Cercetarea economică în domeniul migrației poate fi realizată în diverse maniere (analiza cost-beneficiu, modelarea datelor rezultate din cercetări empirice, analiză financiară dinamică), iar pentru un specialist nu este surprinzător faptul că migrația internațională poate fi apreciată și analizată diferit în funcție de obiectivele urmărite. Existența unor diferențe mari între țări privind salariile sau PIB-ul conduce la migrație; fluxurile de migranți alterează distribuția venitului în țările emitente și în cele receptoare. Complexitatea proceselor (cu puncte de cotitură, inflexiune și întoarcere) induse de migrație și efectele sau consecințele acestora au atras specialiștii în cercetări în acest domeniu, ceea ce a condus la existența mai multor

școli și curente de gândire, dialogul rămânând deschis. Astfel, există studii referitoare la analiza echilibrului între veniturile din remitențe, considerate cadouri financiare neașteptate pentru economiile țărilor emergente și a riscului plecării segmentului educat. Ratha arată că intrările de remitențe contrabalansează pierderile pe care țara de origine le are prin migrație, iar Leon-Ledesma și Piracha demonstrează că, în țările din centrul și estul Europei, se manifestă efecte pozitive ale remitențelor asupra investițiilor și consumului privat, iar elasticitatea consumului este aproape dublă față de cazul investițiilor.

Una din principalele consecințe pozitive ale migrației internaționale așa cum am demonstrat anterior sunt remitențele. Remitențele pot fi definite ca transferuri bănești spre țara de origine, iar cele asociate forței de muncă migrante ca fluxuri transmise de migranți spre familii, prieteni, văzute ca o compensație pentru fenomenul de „brain-drain” și, în general, pentru ieșirile de capital uman.

Motivațiile pot fi: endogene (cele care țin de migrant însăși), dată de atitudinea altruistă, față de familie și de cei apropiați rămași acasă (nivelul depinde de tipul migrației: temporară sau permanentă, de educația și abilitățile migrantului etc.) și exogene (cele care țin de mediul extern), precum securitatea în transmiterea fondurilor, reducerea sau anularea taxării sumelor transmise, distribuția geografică a migranților și diferențele de PIB între țara de origine și cea de destinație.

Oameni de știință, ingineri, arhitecți, mai ales informaticieni în ultima perioadă au luat calea pribegiei atrași de condițiile de muncă mai bune și salarii mai mari. În țări ca Statele Unite, Canada, Australia, emigranții cu înaltă calificare formează o componentă semnificativă a forței de muncă. Aceste țări atrag prin oferte foarte apetisante cei mai buni studenți străini, mai ales din domeniile științei și tehnologiei, care ocupă mai mult de 10% din locurile universităților străine. Pentru foarte multe state industrializate recrutarea forței de muncă din străinătate pare cea mai bună soluție. Unele dintre ele au ajuns chiar să stabilească politici speciale pentru obținerea de vize de ședere temporară de către cei foarte calificați. Sigur că, într-o lume a cererii și ofertei, unele oferte s-au dovedit mai atractive prin cantitatea de oportunități și varietatea de posturi prezentate.

Cei de peste ocean au un concept, „The American Dream”, care le dă măcar dreptul să speră că într-o zi vor ajunge în țara tuturor posibilităților.

SUA a adoptat de curând o lege care permite acordarea dreptului la lucru pentru 200 de mii de imigranți anual (nivel ce în perspectivă se poate schimba), care să lucreze în domenii de vârf (programare informatică, matematică, exploatare informatică). Aceștia reprezintă 2/3 din necesarul anual al acestei țări de specialiști în domeniile menționate. Aici nouitatea o reprezintă nivelul fără precedent al importului de „creiere” considerat „indispensabil menținerii prosperității americane”.

Probabilitatea pierderii tinerilor supradotați în favoarea SUA este valabilă practic pentru toate statele europene occidentale. Un caz special este cel al emigranților universitari. Circa 50% din europenii care își iau licența în SUA rămân

definitiv sau pe termen lung în această țară. Procentul este mai ridicat în cazul celor care își iau doctoratul. Asiaticii care obțin licența în SUA revin în statele de origine în proporție de 90%. 10% din europenii care rămân definitiv în SUA își creează propria firmă de specialitate.

Mulți specialiști apreciază că superioritatea nord-americană este dată doar parțial de "hard-power". Domeniul lor cel mai eficient îl constituie "soft power", SUA are capacitatea de a influența nu numai agenda politică internațională ci și mișcările intelectuale și științifice.

În multe cazuri forța de atracție a SUA este dată de "centrele de calitate". Acestea constituie puncte importante de susținere științifică, oferind specialistului social tot ceea ce el consideră indispensabil din punct de vedere profesional. După modelul american s-a încercat constituirea unor asemenea centre și în Europa. Competitive au devenit cele din Elveția (CERN, IBM, LAB).

În 1996 Societatea Germană de Cercetare Științifică a subvenționat primul an de studiu pentru 1028 de cercetători care doreau să obțină contracte în străinătate; fără a li se impune vreo țară anume, 60% dintre ei au ales SUA.

Țările de imigații, adică cele dezvoltate, au consecințe pozitive ca urmare a politicilor de stimulare a brain-drain-ului: salarizarea sub nivelurile stabilite pentru această forță de muncă.

Forța de muncă, înalt calificată migrantă în țările Uniunii Europene, Canada, SUA, Rusia și alte zone ale lumii este una ieftină și docilă. Și deci mai ușor de manevrat, de dislocat și utilizat în funcție de necesitățile imediate ale acestor țări.

Forța de muncă înalt calificată este adusă de către statele dezvoltate pentru a le susține creșterea și expansiunea economică, pentru a-și stimula dezvoltarea și pentru a stopa fluctuațiile conjuncturale ale locurilor de muncă.

Veniturile și producția obținută de țările dezvoltate este benefică acestora. Mai mult, prezența forței de muncă înalt calificate este benefică acelor măsuri industriale „sofisticate” generând venituri mari pentru cele mai mari industrii americane și europene. În mare, economiștii Margus și Metealf, arată că „veniturile din țările Europei vor crește cu până la 5,6% prin migrația forței de muncă din est spre vest”.¹

În acest context, companiile de mare importanță investesc în țările care pot furniza forța de muncă înalt calificată având în vedere că aceste industrii tehnologice, farmaceutice, telecomunicații, etc. sunt dependente de forța de muncă înalt calificată.

Imigația în țările dezvoltate, așa cum rezultă din rapoartele guvernelor statelor de imigranți, creează probleme sociale, spre exemplu, așa numitul forum asupra impactului migrației, cu înaltă calificare o comisie formată în Marea Britanie

---

¹ MARGUS, H. – Extinderea spre est a pieței unice europene, comerț sectorile și efecte reale asupra veniturilor, lucrare prezentată în cadrul reuniunii Royal Economic Society, London, 2009, p. 19.

la începutul anului 2009 relatează în raportul său final că migrația a creat deficiențe legate de serviciile sociale în majoritatea zonelor Marii Britanii. Documentul a fost realizat în urma consultării autorităților locale, medicale, a școlilor și a secțiilor de poliție. De precizat că raportul a fost publicat după ce Ministerul de Interne realizase și el un studiu potrivit căruia migrația calificată a adus beneficii economice de șase miliarde de lire sterline pe an și nu a provocat șomaj suplimentar în rândul britanicilor. Mai mult, patronii britanici, îi consideră pe imigranți mai bine pregătiți decât pe localnici.

Imigrația forței de muncă înalt calificată în țările dezvoltate are un aspect pozitiv, cel legat de coeziune socială în sensul că imigranții par să fie absorbiți deosebit de rapid de comunitățile locale. În acest context, guvernele țărilor de imigrație sunt dispuse pentru a trece la reforma din domeniul imigrației.

Odată cu extinderea UE la 27 de membrii, aceștia s-au orientat, datorită migrației, la întărirea economiilor din sudul UE. Mai mult, migrația la scară largă a muncitorilor calificați contribuie la ocuparea locurilor de muncă din țările bogate care cer un anumit gen de calificare.

Sporirea numărului de imigranți înalt calificați duce la creștere economică și nu la accentuarea șomajului, relatează Financial Times, din analiza unui raport competent care contrazice prejudecățile și temerile răspândite.

Efectele principale ale forței de muncă străine calificate în viața economică și socială a țărilor receptoare sunt legate de obiectivele de bază ale politicilor de imigrație cu privire la realizarea unor profituri ridicate, reglementarea mecanismului creșterii economice, îmbunătățirea structurii demoeconomice și unele aspecte legate de problematica integrării sociale a imigranților.

Utilizarea forței de muncă imigrante înalt calificată asigură statului și companiilor obținerea unor profituri fabuloase. Menționăm, contribuția majoră a imigrației cadrelor cu înaltă calificare – îndeosebi din zona subdezvoltării – la sporirea profiturilor, în acest sens semnificativă ni se pare aprecierea făcută asupra câștigului realizat pe exemplul unei singure țări de imigrare – SUA, pe un migrant, în deceniul nouă.

Concluzia experților S.U.A. și cei ai UNCTAD: câștigul net pe un singur an realizat de S.U.A. numai de pe urma imigrării de personal cu înaltă calificare din țările în curs de dezvoltare din Africa, Asia și America Latină, din domeniile științelor sociale, științelor exacte și naturale, ingineri și medici se ridică la 5,7 miliarde dolari, în timp ce pentru același an de referință ajutorul guvernamental al SUA pentru țările în curs de dezvoltare a fost de numai 4,1 miliarde dolari. Raportând acest câștig la produsul intern brut din totalul cheltuielilor de cercetare-dezvoltare aproximativ 40 la sută din cheltuielile curente ale S.U.A. pentru învățământul superior.

Aportul forței de muncă străine înalt calificate față de susținerea creșterii economice a țărilor de imigrație este incontestabil. Imigrația a oferit suplețea necesară pentru a răspunde la solicitările cererii. Posibilitatea ajustării

dezechilibrului dintre cererea și oferta de forță de muncă înalt calificată prin imigrație, pentru unele țări din Europa occidentală și S.U.A. a jucat un rol mai mare în calitate de factor stabilizator al economiei, decât importul de materii prime, semifabricate și produse finite.

Tabelul nr. 1

Câștigul net realizat de S.U.A. datorită imigrării de personal cu înaltă calificare din țările în curs de dezvoltare pe specialități

Categoriile profesionale	Număr de imigranți	În mii dolari			
		Câștig brut de venit pe imigrant	Pierdere de venit pe imigrant	Câștig net de venit pe un imigrant	Câștig net total
Specialiști în științe sociale	471	253	23	230	108330
Specialiști în științe exacte și naturale	2151	258	23	235	505485
Ingineri	6400	294	44	253	1619200
Medici	2211	690	44	646	1428306
Total	11233				3661321

Pe termen scurt, pentru țările dezvoltate, imigrația înalt calificată a reprezentat un factor de echilibru al pieței muncii. Forța de muncă străină din țările Europei Occidentale, datorită mobilității teritoriale și profesionale a imigranților, a permis realizarea la nivel global și regional a unui echilibru conjunctural și global.

Pe termen lung, imigrația nu mai reprezintă un factor de echilibru pe piața muncii, iar problemele de reunire a familiei frânează mobilitatea geografică a imigranților și contribuie la creșterea ponderii acestora în populația țării de primire.

Imigranții și-au adus și-și aduc deci în țările de imigrație un aport esențial la creșterea economică. Astăzi, grecii sunt cei care fabrică faimosul cristal suedez, iar muncitorii din 40 de țări ansamblează automobile Volvo. În minele de cărbuni belgiene, fiecare miner belgian muncește alături de un străin. Arabii sunt cei ce determină funcționarea cu eficacitate a rețelei feroviare din Germania. Muncitorii străini participă cu mai mult de 50% la producția franceză de oțel. Cea mai mare parte a muncitorilor care au construit cartierul Halle de Paris au fost portughezi, în Elveția, un muncitor din patru, nu este de origine elvețiană. Dacă adăugăm la aceasta muncitorii sezonieri, proporția devine de 1 la 3. Câte o jumătate din fiecare Ford construit la Koln este realizată de un negerman.

Se poate aprecia că economia vest-europeană a cunoscut prosperitatea datorită sprijinului muncitorilor străini calificați: Nu ar mai fi posibilă o economie germană fără ei.²

Ei reprezintă 10% din mâna de lucru. „Dacă muncitorii străini calificați și necalificați ar părăsi Franța, șantierele de construcții ar trebui închise“.

Sosirea din plin a străinilor a început prin anii '60. La început industriile au recrutat dintre semenii din Europa Occidentală, iar apoi, datorită regulilor Pieței comune asupra liberei circulații a forței de muncă, din regiunile defavorizate din U.E., în special din sudul Italiei, din Sicilia, Spania, Portugalia, Grecia, Iugoslavia și apoi din Asia Mică și Africa de Nord. Masa de străini a devenit parte integrantă a economiilor vest-europene.

Muncitorul plătește scump avantajele pe care le obține. Deși câștigă dublu decât câștigă în țara lui, admitând că găsește de lucru, el este rupt de propria țară din punct de vedere al limbii și culturii. Dacă au intrat ilegal în țările de primire cum a fost cazul unui număr mare de muncitori străini ei nu vor fi deloc protejați dacă li se dau salarii insuficiente sau dacă trebuie să plătească scump locuința.

Dacă nu este încadrat legal, el ignoră că e prost plătit și dacă știe, va evita să întreprindă ceva în legătură cu aceasta.

În Franța, de pildă, dacă sunt străini, muncitorii câștigă ca regulă generală cam 60% din ceea ce primesc francezii, în ciuda legilor care prevăd un salariu egal.

Aproape peste tot, numai muncitorilor străini li se dau muncile dure și situate în josul scării de remunerație și tot ei sunt aceia care ocupă locuințele cele mai derăpănate din orașele țărilor de primire.

Pentru firmele din țările de destinație, imigrația înseamnă salarii mai mici și profituri mai mari. Pe de altă parte, migrația ilegală aduce profituri de 10-15 miliarde de dolari organizațiilor de traficanti. Aproape jumătate din această sumă este estimată a proveni din tranzitul ilegal spre Europa a aproape 500.000 de persoane anual.

Migrația cu înaltă calificare din motive economice a devenit o componentă a fluxurilor umane care au cuprins nu doar Europa și America, dar și țări sau zone din Australia, din Asia și Orientul Mijlociu, iar impactul ei social, cultural și politic asupra societăților gazdă a căpătat recent o nouă dimensiune, din păcate, tragică, aceea a securității naționale.

Profesorul universitar american Herman E. Daly se întreba cu îngrijorare: În fața unei imigrații nelimitate, cum ar putea o țară să-și mențină un salariu minim pe economie, programe sociale, asistența medicală și un sistem de învățământ public?

Cum ar putea o țară să-și pedepsească delincvenții și evazioniștii fiscali, dacă cetățenii săi ar fi liberi să emigreze?

---

² Situation of Migrant Workers in Europe, Strasbourg, Council of Europe, 2008, p. 79.